

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри теорії права та прав людини
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Максимюка Олександра Дмитровича
на дисертацію Корчового Валерія Анатолійовича
«Правові механізми захисту авторських прав»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Актуальність дослідження механізмів захисту авторських прав обумовлена фундаментальними змінами у сфері створення, використання та поширення результатів інтелектуальної творчості, спричиненими стрімким розвитком глобального інформаційного простору. Сучасні інновації істотно розширили можливості доступу до об'єктів авторського права, водночас ускладнивши забезпечення ефективної реалізації та охорони прав їх правовласників. Своєю чергою це зумовлює потребу в переосмисленні традиційних підходів до правового захисту, які дедалі частіше виявляються недостатніми для реагування на нові форми порушень у цифровому середовищі. За таких умов особливого значення набуває формування комплексної системи правових механізмів, здатної забезпечити не лише попередження, а й відновлення порушених прав.

Своєчасність зазначеної проблематики посилюється необхідністю забезпечення дієвого механізму юридичної відповідальності за порушення авторських прав, оскільки саме відповідальність виступає одним із визначальних інструментів гарантування ефективності їх правової охорони. Її призначення обмежується застосуванням заходів державного примусу чи відшкодуванням завданої шкоди, а охоплює формування належного рівня правової дисципліни, стимулювання добросовісної поведінки учасників авторсько-правових відносин та запобігання повторному вчинення

правопорушень. Водночас функціонування транснаціональних інформаційних платформ, використання автоматизованих способів поширення цифрового контенту істотно ускладнюють виявлення суб'єктів порушення, встановлення меж їхньої відповідальності та забезпечення ефективного виконання юрисдикційних рішень.

У таких умовах особливого значення набуває переосмислення функціонального призначення юридичної відповідальності як складової цілісного механізму захисту авторських прав, що має поєднувати компенсаційну, превентивну, відновлювальну функції. Ефективність такого механізму визначається не суворістю санкцій, а їх неминучістю, пропорційністю, своєчасністю застосування та здатністю забезпечити реальне поновлення порушених прав. Саме тому сучасна модель захисту авторських прав потребує комплексного поєднання цивільно-правових, адміністративно-правових і кримінально-правових засобів відповідальності з превентивними, організаційними, процесуальними та цифровими інструментами правового впливу. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку інтелектуальної власності, де юридична відповідальність постає складовим елементом механізму забезпечення права особи на результати своєї творчої діяльності та важливою гарантією реалізації принципу верховенства права.

З огляду на зазначене та положення, викладені дисертантом у рукописі дисертації, актуальність теми є обґрунтованою та не викликає сумнівів.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теорії права та прав людини Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відповідно до науково-дослідної теми «Захист прав людини» / «*Protection of human rights*» (Номер державної реєстрації: 0121U109357).

Об'єктом дослідження стали суспільні відносини, що виникають у процесі забезпечення захисту авторських прав в умовах цифровізації, глобалізаційних процесів та євроінтеграційних змін. Предмет дослідження визначено як правові механізми захисту авторських прав. Загалом об'єкт

дослідження визначено коректно та відповідно до предметної спрямованості дисертаційної роботи. Його зміст охоплює комплекс суспільних відносин, які формуються у процесі забезпечення захисту авторських прав під впливом цифровізації, глобалізації цих процесів, євроінтеграційних перетворень, що дозволило дослідити проблематику в широкому соціально-правовому контексті. Такий підхід сприяв вивченню механізмів захисту авторських прав не ізольовано, а як складової динамічної системи правового регулювання, яка трансформується під впливом сучасних технологічних, економічних та міжнародно-правових чинників. Водночас визначені об'єкт та предмет дослідження створили належне методологічне підґрунтя для комплексного аналізу закономірностей відповідних правовідносин, оцінки ефективності існуючих механізмів правового захисту та обґрунтування перспектив їх удосконалення.

Обґрунтованість об'єкту та предмету дослідження забезпечується комплексним обранням таких методів пізнання, як: *діалектичний метод*, який використано при обґрунтуванні доцільності забезпечення дихотомії правової визначеності й справедливості, балансу приватної автономії та публічних інтересів у системі захисту авторських прав; *системно-структурний метод*, який застосовано під час дослідження правових механізмів захисту авторських прав як цілісного правового утворення, опосередкованого дією превентивно-технологічних, інституційно-трансферних, відновлювально-каральних складових у його структурі; *формально-юридичний метод*, який використано для аналізу вітчизняних і міжнародних нормативно-правових актів, рішень європейських судів із питань реалізації та захисту авторських прав; *порівняльно-правовий метод*, який дав можливість розкрити особливості функціонування ADR-процедур, третейського розгляду та міжнародного арбітражу як альтернативних правових механізмів захисту авторських прав, охарактеризувати переваги кожної з форм захисту авторських прав – юрисдикційної та неюрисдикційної; *функціональний метод*, який дозволив визначити ефективність кожної зі

складових класичного та альтернативного механізмів захисту авторських прав, їх роль у забезпеченні прав і законних інтересів правовласників; *аксіологічний метод*, який застосовано з метою обґрунтування важливості атрибутивності дії принципу верховенства права в системі захисту авторських прав та ін.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що у дисертації вперше здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз моделей правових механізмів захисту авторських прав на основі вияву їх превентивно-технологічних, інституційно-трансферних, відновлювально-каральних складових, а також обґрунтовано теоретичні положення та практичні рекомендації щодо їх удосконалення в умовах цифровізації, глобалізаційних процесів та євроінтеграційних змін.

Висновки та основні положення дисертаційної роботи характеризуються внутрішньою узгодженістю, логічно впливають із проведеного дослідження та переконливо підтверджують досягнення поставленої мети й виконання визначених завдань. Високий рівень їх наукової аргументованості, методологічної завершеності свідчить про особистий внесок автора у розвиток доктрини права інтелектуальної власності та підтверджує наукову цінність проведеного дослідження.

Дисертанту вдалося не тільки систематизувати результати проведеного дослідження, а й сформулювати цілісну доктринальну модель правових механізмів захисту авторських прав, яка ґрунтується на сучасному розумінні закономірностей розвитку права інтелектуальної власності.

Безперечною перевагою дослідження є відхід від традиційного нормативістського підходу до осмислення авторського права та його інтеграція із принципами верховенства права, прав людини й сучасними тенденціями цифрової трансформації правовідносин. Заслуговує на увагу аргументована позиція автора щодо визначальної ролі принципу верховенства права як концептуальної основи функціонування механізмів захисту авторських прав, що забезпечує системність усіх сформульованих

висновків. Важливим положенням дослідження є переконливе обґрунтування необхідності забезпечення справедливого балансу між приватними інтересами правовласників і суспільним інтересом у доступі до культурних та інформаційних благ. Переконливою є позиція щодо необхідності адаптації механізмів правового захисту авторських прав до нових цифрових викликів, пов'язаних із функціонуванням глобального інформаційного середовища, цифрових платформ та новітніх технологій.

Окремо треба відзначити належний рівень доктринального осмислення поняття правових механізмів захисту авторських прав, яке виходить за межі виключно процесуального або охоронного розуміння. В рукописі модель правових механізмів захисту авторських прав характеризується не лише з позиції сукупності способів реагування на порушення, а визначається як багаторівнева система гарантування, забезпечення, охорони та відновлення авторських прав. Автор переконливо обґрунтовує доцільність поєднання традиційних юрисдикційних способів захисту із превентивними, компенсаційними та альтернативними механізмами врегулювання спорів. Відтак, поняття правових механізмів захисту авторських прав набуло комплексного змісту та вийшло за межі виключно процесуального або охоронного розуміння. Крім того, заслуговує на схвалення авторська концепція класифікації правових механізмів захисту авторських прав, побудована на критерії їх функціонального призначення. Виділення превентивно-технологічних, інституційно-трансферних та відновлювально-каральних механізмів є науково обґрунтованим, логічно послідовним та дозволяє комплексно охарактеризувати сучасну систему правової охорони авторських прав.

Здобутком дисертації є розвиток концепції функціонального дуалізму юрисдикційних і неюрисдикційних форм захисту авторських прав. Автор доводить, що зазначені форми становлять взаємодоповнювальні елементи єдиної системи правового захисту, кожен із яких виконує власне функціональне призначення. Такий підхід істотно розширив доктринальне

розуміння сучасної моделі захисту авторських прав і відповідає актуальним тенденціям розвитку європейської правової науки.

Уваги заслуговує високий рівень опрацювання альтернативних способів вирішення спорів. Дисертант не обмежується традиційною характеристикою процедур ADR, а розглядає їх як повноцінний структурний елемент сучасного механізму захисту авторських прав, здатний забезпечувати оперативність, гнучкість, конфіденційність врегулювання конфліктів. Актуалізація їх превентивного потенціалу, можливості збереження професійних взаємовідносин між суб'єктами творчої діяльності та створенні сприятливих умов для подальшої комерціалізації об'єктів авторського права демонструє розуміння ролі альтернативних механізмів у системі правового захисту.

Висновки дисертації відображають цілісну авторську концепцію розвитку механізмів захисту авторських прав, характеризуються належним рівнем теоретичного узагальнення, аргументованості та практичної орієнтованості.

Праксеологічна цінність сформульованих у рукописі положень полягає у можливості їх використання для вдосконалення вітчизняного законодавства, правозастосовної практики та подальшої гармонізації національної системи охорони авторських прав із європейськими стандартами.

У дисертаційному дослідженні В. А. Корчового дотримано принципів та правил академічної доброчесності, визначених чинним законодавством України про освіту. За результатами обов'язкового автоматизованого контролю за допомогою ліцензійних антиплагіатних систем встановлено високий рівень унікальності тексту. Робота є самостійно виконаною кваліфікаційною працею, що відображає особистісний внесок здобувача у розвиток юридичної науки.

Разом із тим, дисертаційне дослідження, як і будь-яка творча праця, містить дискусійні моменти, зауваження, спірні положення, висвітлення

щодо яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів дослідження. Представимо окремі з них послідовно:

1. У дисертаційному дослідженні цифрові платформи обґрунтовано віднесено до ключових суб'єктів інституційно-трансферних механізмів захисту авторських прав, на які покладаються важливі функції щодо забезпечення правомірного обігу об'єктів інтелектуальної власності. Водночас в роботі доцільно було би більш детально визначити оптимальний обсяг їх юридичної відповідальності за неправомірне використання користувачами об'єктів авторського права. Зокрема, потребує обґрунтування питання, за якими критеріями має визначатися межа відповідальності цифрових платформ, щоб, з одного боку, забезпечити належний рівень захисту авторських прав і правовласників, а з іншого – не покласти на таких посередників надмірний обсяг обов'язків, який може негативно вплинути на свободу обігу інформації, розвиток цифрових сервісів та принцип пропорційності правового регулювання.

2. У роботі наголошується на значному потенціалі сучасних цифрових технологій щодо оперативного виявлення порушень авторських прав, автоматизованої фіксації фактів неправомірного використання творів та формування цифрових доказів. Водночас потребує додаткового пояснення, чи можуть такі технології розглядатися як самостійний і достатній процесуальний засіб доказування у справах про захист авторських прав, чи вони повинні лише доповнювати традиційні юридичні засоби доказування. Крім того, у межах наукової дискусії потребує обґрунтування позиція дисертанта щодо критеріїв процесуальної допустимості, належності, достовірності та достатності цифрових доказів, а також щодо необхідності вдосконалення вітчизняного процесуального законодавства з метою належного нормативного врегулювання порядку їх використання в судовому провадженні.

3. У роботі принцип невідворотності юридичної відповідальності визначено одним із фундаментальних чинників ефективності правових

механізмів захисту авторських прав. Разом із тим доцільно було би конкретизувати, які законодавчі та інституційні зміни, на думку автора, є необхідними для практичного забезпечення реалізації цього принципу, особливо в умовах транскордонного характеру порушень авторських прав.

Разом із тим наведені зауваження не спростовують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Корчового Валерія Анатолійовича. Певною мірою вони доповнюють об'єктивну характеристику практичної складності та значущості теми проведеного дослідження.

Отже, детальне ознайомлення з положеннями дисертаційного дослідження В. А. Корчового «Правові механізми захисту авторських прав», дозволяє стверджувати, що воно ґрунтується на сучасній методологічній базі, основою якої стало використання широкого спектру загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів пізнання правових явищ. За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів дисертаційне дослідження відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно постановами Кабінету Міністрів України від 21.02.2022 р. № 431, від 19.05.2023 р. № 502, від 03.05.2024 р. № 507), а її автор – Корчовий Валерій Анатолійович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії права та прав людини

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

Олександр МАКСИМЮК

